

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO PATENTŲ BIURO
TEISĖS IR TARPTAUTINIŲ REIKALŲ SKYRIAUS VEDĖJA**

VPB Direktorei

**IŠVADA
DĖL KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS
VALSTYBINIAME PATENTŲ BIURE**

2019-10- Nr. 5R-
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nurodytais kriterijais, Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601 „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“, ir Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. 2-170 „Dėl valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“ bei vykdydama savo pareigybės aprašyme nustatytą funkciją vykdyti korupcijos prevenciją ir kontrolę VPB teisės aktų nustatyta tvarka, teikiu išvadą Korupcijos pasireiškimo tikimybės Valstybiniame patentų biure (VPB).

Pagrindinė VPB veikla ir jos reglamentavimas vertinamuoju laikotarpiu iš esmės nepasikeitė, todėl korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimas iš esmės atitinka 2018 m. atlikto vertinimo rezultatus. Vertinant VPB veiklos sritis pagal nustatytus kriterijus ir siekiant nustatyti tas sritis, kuriose egzistuoja didžiausia korupcijos rizika, nustatyta, kad VPB per vertinamąjį laikotarpį nebuvo užfiksuota korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, taip pat Specialiųjų tyrimų tarnyba neatliko korupcijos rizikos VPB analizės.

Įtakos korupcijos pasireiškimo tikimybei turinčios VPB veiklos reglamentavimo naujovės

- 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo 2018 m. gruodžio 4 d. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1679 (nauja redakcija). Šio įstatymo 39 str. 4 dalyje numatyta skubios ekspertizės atlikimo tvarka, nustatant skubios ekspertizės atlikimą kiekvieno pareiškėjo, sumokėjusio papildomą mokestį, prašymu. Anksčiau ekspertizės pagreitinimo tvarka buvo reglamentuota VPB direktoriaus patvirtintose Prekių ženklų registravimo taisyklėse, ir pagal ją ekspertizė galėjo būti pagreitinta VPB direktoriaus sprendimu, jeigu pareiškėjas pateikia motyvuotą prašymą dėl ekspertizės pagreitinimo reikalingumo ir teisės į prekių ženklą pažeidimus pagrindžiančius įrodymus (pareikštos pretenzijos kitam asmeniui, įspėjant dėl galimų Įstatymo 38 straipsnyje numatytų pažeidimų, kopija ir su tuo susiję dokumentai ar duomenys).

Įstatymu įtvirtinus skubios ekspertizės atlikimą visiems papildomą mokestį sumokėjusiems pareiškėjams šio klausimo reguliavimas perkeltas į įstatymo lygmenį, taip pat

neliko galimybės taikyti vertinamuosius kriterijus kiekvieno prašymo atveju, tokiu būdu panaikinant nevienodo prašymų traktavimo tikimybę.

- Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymu VPB direktoriaus 2019 m. kovo 1d. įsakymu Nr. 3R-15 „Dėl Informacijos apie pažeidimus Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ buvo patvirtintas Informacijos apie pažeidimus Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure teikimo tvarkos aprašas, paskirti už vidinio informacijos apie pažeidimus teikimo kanalo administravimą, juo gautos informacijos apie pažeidimus nagrinėjimą ir asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimus, konfidencialumo užtikrinimą atsakingi asmenys. Su aprašu supažindinti visi VPB darbuotojai, jis paskelbtas VPB tinklalapyje.

Praėjusiu vertinamuoju laikotarpiu identifikuotų problemų sprendimas VPB

2018 m. gegužės 23 d. VPB pateikta Seimo kontrolierių pažyma Nr. 4D-2018/1-225 dėl Prekių ženklų registravimo taisyklių reguliavimo, kurių 137.3 punkte nustatyta, kad nurodant ženklo savininko atstovą pratešiant ženklo registraciją nemokamas mokestis už pakeitimus registre. Seimo kontrolierius įpareigojo VPB imtis priemonių, kad ateityje nebūtų pažeidžiami teisės aktų reikalavimai, ir įsigaliojus Prekių ženklų įstatymo pakeitimo įstatymui (išsamiau apie projektą – toliau tekste) patikslinti taisyklių reguliavimą.

Problema buvo išspręsta 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojus 2018 m. gruodžio 4 d. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo pakeitimo įstatymui Nr. XIII-1679 (nauja redakcija). Atitinkamai Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuro direktoriaus 2019 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. 3R-37 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2004 m. balandžio 30 d. įsakymo Nr. 3R-37 „Dėl Prekių ženklų registravimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ nauja redakcija buvo išdėstyta Prekių ženklų registravimo taisyklės.

Prekių ženklų įstatymo (nauja redakcija) 50 straipsnio 2 dalies 3 punkte nustatyta, kad duomenų apie mokesčio sumokėjimą nereikia pateikti tais atvejais, kai pasikeitė pareiškėjo ar ženklo savininko ar jo atstovo adresas (buveinė) arba susirašinėjimo adresas, taip pat kai pasikeitė pareiškėjo ar ženklo savininko atstovas. Prekių ženklų registravimo taisyklių 137.3 papunktyje buvo nustatytas analogiškas reguliavimas.

Įgyvendinant Prekių ženklų įstatymo (nauja redakcija) 50 straipsnio 7 dalį, kurioje nustatyta, kad „norint atlikti šio straipsnio 1 dalyje, išskyrus šio straipsnio 1 dalies 5 punktą, nurodytus pakeitimus teisės perdavimo ar ženklo registracijos galiojimo pratęsimo atvejais, atskiras mokestis už pakeitimus neimamas“, atitinkama nuostata įtvirtinta Prekių ženklų registravimo taisyklių 141 punkto antrojoje pastraipoje: „jeigu atliekant teisės perdavimą ar ženklo registracijos galiojimo pratęsimą keičiasi šių Taisyklių 136 punkte, išskyrus 136.4 punktą, numatyti duomenys, atskiras mokestis už pakeitimus neimamas“.

Atitinkamai Prekių ženklų registravimo taisyklėse nebeliko ankstesnėje redakcijoje buvusio 137.3 papunkčio, kuriame buvo numatyta, kad ženklo galiojimo pratęsimo atveju, jeigu prašyme pratęsti ženklo registracijos galiojimą nurodomas ženklo savininko atstovas, už atstovo pakeitimą mokesčio mokėti nereikia; taigi pagal dabartinį Prekių ženklų įstatymo ir Prekių ženklų registravimo taisyklių reguliavimą visi pakeitimai (išskyrus ženklo vaizdo pakeitimą) ženklo registracijos galiojimo pratęsimo atveju yra atliekami nemokamai.

Tokiu būdu buvo išspręsta problema, kilusi dėl neaiškaus reglamentavimo, ir buvo užtikrintas vienodas visų pareiškėjų traktavimas, jiems atliekant tuos pačius veiksmus, tokiu būdu sumažinant galimybes priimti nevienodus sprendimus panašiose situacijose, ir taip sumažinant korupcijos pasireiškimo tikimybę.

Atsižvelgiant į VPB veiklos sritis, rengiant šią išvadą buvo išanalizuotos dvi atskiros VPB veiklos sritys – 1) VPB sprendimai dėl pramoninės nuosavybės objektų ir 2) viešųjų pirkimų reglamentavimas ir vykdymas VPB.

1. VPB sprendimai dėl pramoninės nuosavybės objektų

Sprendimų dėl pramoninės nuosavybės objektų priėmimas VPB iš dalies atitinka Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601 „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“ 8.4 punkte nurodytą kriterijų „Veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu“, taip pat 8.5. punkte nurodytą kriterijų „Daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo“.

Reglamentavimas

Pramoninės nuosavybės objektų registravimą VPB reglamentuoja šie pagrindiniai teisės aktai:

- Lietuvos Respublikos patentų įstatymas;
- Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas;
- Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas;
- Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymas;
- Mokesčių už pramoninės nuosavybės objektų registravimą įstatymas;
- Lietuvos Respublikos patentų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 19 d. nutarimu Nr. 1218 „Lietuvos Respublikos patentų registro reorganizavimo ir Lietuvos Respublikos patentų registro nuostatų patvirtinimo“;
- Patentų paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 1994 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 11 „Dėl Patentų paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklių patvirtinimo“;
- Europos patentų paraiškų padavimo ir Europos patentų galiojimo Lietuvoje (išplėtimo į Lietuvą) tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2006 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. 3R-29 „Dėl Europos patentų paraiškų padavimo ir Europos patentų galiojimo Lietuvoje (išplėtimo į Lietuvą) tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- Papildomos apsaugos liudijimų išdavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2001 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 118 „Dėl papildomos apsaugos liudijimų išdavimo“;
- Dizaino registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 18 d. nutarimu Nr. 325 „Dėl Lietuvos Respublikos dizaino registro reorganizavimo ir Lietuvos Respublikos dizaino registro nuostatų patvirtinimo“;
- Dizaino registravimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2008 m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr. 3R-72 „Dėl Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo įgyvendinimo“;
- Prekių ženklų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 21 d. nutarimu Nr. 188 „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų registro reorganizavimo ir Lietuvos Respublikos prekių ženklų registro nuostatų patvirtinimo“;
- Prekių ženklų registravimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2004 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. 3R-37 „Dėl Prekių ženklų registravimo taisyklių patvirtinimo“;
- Madrido sutarties dėl tarptautinių ženklų registracijos protokolo įgyvendinimo tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 1997 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. 41 „Dėl Madrido sutarties dėl tarptautinių ženklų registracijos protokolo įgyvendinimo“;

- Apeliacijų ir protestų nagrinėjimo taisyklės patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2005 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. 3R-132 „Dėl Apeliacijų ir protestų nagrinėjimo taisyklių patvirtinimo“;

- Apeliacijų, protestų ir prašymų dėl ženklo registracijos pripažinimo negaliojančia ar jos panaikinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2019 m. kovo 22 d. Nr. įsakymu 3R-18 „Dėl Apeliacijų, protestų ir prašymų dėl ženklo registracijos pripažinimo negaliojančia ar jos panaikinimo taisyklių patvirtinimo“.

Procedūros, atliekamos registruojant pramoninės nuosavybės objektus, kaip ir registravimo kriterijai, yra suderinti ES lygiu. Pramoninės nuosavybės objektų registravimą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai apibrėžia už sprendimo priėmimą atsakingo darbuotojo veiklos sritis ir kompetencijos ribas, tuo pačiu įtvirtindami tam tikrą darbuotojų diskreciją.

Pagrindiniai VPB su pramoninės nuosavybės įteisinimu susiję priimami sprendimai, kuriuos priimant VPB darbuotojai turi tam tikrą vertinimo pagal nustatytus kriterijus diskreciją, yra šie:

- ekspertas priima sprendimą dėl ženklo, dizaino registravimo, patento ar papildomos apsaugos liudijimo išdavimo atlikęs ekspertizę pagal Prekių ženklų įstatymo 6 straipsnyje, Dizaino įstatymo 9 straipsnyje, Patentų įstatymo 24 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus; teisės aktuose nustatyta pareiškėjo teisė prašyti atlikti pakartotinę ekspertizę, taip pat pateikti apeliaciją ar protestą (prekių ženklų ir dizaino atveju) VPB Apeliaciniam skyriui, arba pateikti ieškinį teismui, jei registruojamas objektas neatitinka registravimo sąlygų;

- Apeliacinis skyrius priima sprendimus dėl jam pateiktų apeliacijų ir protestų; sprendimai priimami Apeliacinio skyriaus vedėjo, atsižvelgiant į apeliacijos ar protesto nagrinėjime dalyvavusių VPB specialistų ir/arba ekspertų pareikštą nuomonę; Apeliacinio skyriaus priimti sprendimai gali būti skundžiami teismui.

Pramoninės nuosavybės objektų įteisinimo informacija, susijusi su VPB priimamais sprendimais, yra skelbiama VPB Oficialiame biuletenyje, kuris prieinamas elektronine forma VPB interneto svetainėje, taip pat atvirose, nemokamose paieškinėse elektroninėse duomenų bazėse. Remdamiesi šia informacija, suinteresuoti asmenys gali ginčyti VPB priimamus sprendimus teisės aktų nustatyta tvarka. Ekspertizės kriterijai ir jos atlikimo praktika atitinka tarptautinių ir ES teisės aktų reglamentavimą.

Įvertinus šios VPB veiklos srities reglamentavimą ir atsižvelgiant į Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo klausimyne pateiktus vertinamuosius klausimus, nustatyta, kad teisės aktai, kaip ir praėjusiais laikotarpiais detalios reglamentuoja pramoninės nuosavybės objektų registravimo (paraiškų padavimo ir priėmimo, ekspertizės atlikimo, liudijimų išdavimo ir kt. veiksmų) tvarką, kriterijus bei terminus, apibrėžta sprendimus priimančių tarnautojų ir darbuotojų kompetencija, nustatyta sprendimų peržiūros ir apskundimo tvarka ir kt., jokių esminių pakeitimų vertinamuoju laikotarpiu šiuose teisės aktuose nebuvo atlikta.

Sprendimų kokybė (pagrįstumas)

Kaip minėta, VPB ekspertų sprendimai suinteresuotų asmenų gali būti skundžiami VPB Apeliaciniam skyriui, o VPB Apeliacinio skyriaus sprendimai – teismui.

2018 metais Vilniaus apygardos teismui buvo apskūsta 11 Apeliacinio skyriaus priimtų sprendimų. Teismo sprendimų, kuriais būtų pakeisti Apeliacinio skyriaus sprendimai, 2018 m. nebuvo. 2018 m. Apeliacinio skyriaus sprendimu pilnai ar iš dalies pakeisti 2 ekspertų priimti sprendimai (ekspertai 2018 m. atliko 4660 ekspertizes).

Atsižvelgiant į tai konstatuotina, kad aukštesnės instancijos pakeistų VPB darbuotojų priimtų sprendimų skaičius yra ypatingai mažas; ypač turint omenyje, kad prekių ženklų ir kitų

pramoninės nuosavybės objektų vertinimas yra sudėtinga ir subjektyvių aspektų turinti procedūra.

Remiantis šiais objektyviais duomenimis darytina išvada, kad VPB ekspertų ir VPB Apeliacinio skyriaus sprendimai yra pagrįsti ir kokybiški, ir pagal šiuos duomenis nėra pagrindo įžvelgti korupcijos apraiškų priimant tokius sprendimus.

Elektroninių paslaugų plėtra

VPB laiko elektroninių paslaugų plėtrą viena iš prioritetinių veiklos kryptių. Elektroninių paslaugų plėtra taip pat yra vienas iš korupcijos pasireiškimo tikimybės sumažinimo veiksnių, kadangi taip sudaromos sąlygos sumažinti tiesioginių kontaktų su pareiškėjas skaičių.

Šiuo metu pagal Dokumentų teikimo Lietuvos Respublikos valstybiniam patentų biurui elektroniniu būdu taisyklėse, patvirtintose VPB direktoriaus 2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. 3R-41 „Dėl Dokumentų teikimo Lietuvos Respublikos valstybiniam patentų biurui elektroniniu būdu“, numatyta galimybė elektroniniu būdu paduoti iš esmės visus prašymus VPB, ir elektroninių paslaugų pasiekiamumas yra pasiekęs 100 proc.

Iki šiol 2019 m. elektroniniu būdu paduota 74,7 proc. prašymų.

VPB turėtų ir toliau nuolat skatinti pareiškėjus kuo aktyviau naudotis elektroninėmis paslaugomis (pvz., susitikimai su patentiniais patikėtiniais; pastabų, pasiūlymų dėl elektroninių VPB sistemų nagrinėjimas ir įgyvendinimas; patogesnis informacijos pateikimas; elektroninių įrankių tobulinimas).

VPB darbuotojų tiesioginiai kontaktai su pareiškėjais

Be išvardintų specialiųjų teisės aktų asmenų aptarnavimą VPB reglamentuoja Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure taisyklės, patvirtintos VPB direktoriaus 2007 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 3R-89 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure taisyklių patvirtinimo“.

Tiesiogiai su atvykusiais pareiškėjais bendrauja VPB Paraiškų padavimo ir dokumentų valdymo skyriaus, kuris atlieka „vieno langelio“ asmenų aptarnavimo padalinio funkcijas, darbuotojai, kurie priima paraiškas ir suteikia informaciją į VPB atvykusiems asmenims tam skirtose patalpose.

VPB nagrinėjant konkrečią paraišką, ginčą ar kitokio pobūdžio klausimą, informaciją pareiškėjui apie reikiamus pateikti dokumentus ar procedūras teikia ekspertas, Apeliacinio skyriaus, ar, atitinkamai, kito padalinio darbuotojas.

Kadangi didžioji dalis VPB patalpų nėra atviros visuomenei, tokio pobūdžio vizitams yra skirta atskira patalpa, ir VPB darbuotojai turėtų būti skatinami asmenų priėmimui ir konsultavimui naudotis tam skirtomis patalpomis. Taip pat kiek įmanoma daugiau informacijos pareiškėjams turėtų būti teikiama specialiu informaciniu telefonu ir elektroninio pašto adresu.

2. Viešųjų pirkimų reglamentavimas ir vykdymas VPB.

Viešųjų pirkimų vykdymas VPB iš dalies atitinka Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601 „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“ 8.5. punkte nurodytą kriterijų „Daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo“. Taip pat atlikus vertinimą darytina išvada, kad viešųjų pirkimų vykdymo VPB tvarka galėtų būti reglamentuota detaliau.

VPB viešųjų pirkimų procedūros detalios reglamentuotos ir vykdomos pagal VPB direktoriaus 2014 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. 3R-15 patvirtintas Viešųjų pirkimų organizavimo Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure taisyklės (toliau – Taisyklės), kuriose nustatytos viešųjų pirkimų vykdymo ir kontrolės procedūros. 2017 m. gruodžio 20 d. VPB direktoriaus įsakymu Nr. 3R-59 buvo patvirtinta nauja šių taisyklių redakcija, suderinta su pakitusiu viešųjų pirkimų reguliavimu (įstatymo pakeitimas, supaprastintų pirkimų reguliavimas Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymu), tuo pačiu pripažintos netekusiomis galios VPB supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklės.

Peržiūrint atrinktų pirkimų dokumentus buvo pastebėta, kad ne visais atvejais prieš viešojo pirkimo sutarties pasirašymą surašomi visi Viešųjų pirkimų komisijos protokolai.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Mažos vertės pirkimų tvarkos apraše, patvirtintame Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1S-97 „Dėl Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašo patvirtinimo“, nustatant neskelbiamos apklausos vykdymo kriterijus nėra atribojimo ir sąlygų, kuriomis būtų galima kreiptis į konkretų vieną tiekėją (t. y., į vieną tiekėją galima kreiptis visais neskelbiamos apklausos vykdymo atvejais).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlytina apsvarstyti galimybę VPB viešuosius pirkimus reglamentuojančiuose teisės aktuose (Taisyklėse) įtvirtinti:

1. įpareigojimą viešojo pirkimo sutartį parengusiam VPB darbuotojui, teikiant derinti šią sutartį su kitais Taisyklėse nurodytais VPB darbuotojais, pateikti viešojo pirkimo, kurio pagrindu pasirašoma sutartis, dokumentus, susijusius su sprendimo sudaryti sutartį priėmimu;

2. sąlygas, kurioms esant viešąjį pirkimą neskelbiamos apklausos būdu galima vykdyti apklausiant vieną konkretų tiekėją.